

10-4-1954

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr.

7.

Fylke:

N. Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Beidsted.

Emne:

Skav

Bygdelag:

Sør-Beidstad.

Oppskr. av:

Olaf K. Elman

Gard:

Elman

(adresse):

Elman, Gjeinkjer.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Delvis.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Her vart det kalla "hjelpesør", når dei tok til å bruke det moko tidleg på vinteren. Dermed kunne ein spare på høiet, så dette rakk lenger utover våren. Ble det likevel smalt med høi, og dette heller ikkje var å få kjøpt, ble det kalla "nødsør". Ein hadde ikkje da vesentlig anna å føre huskapen med (nødsføring).
2. "Markesør" vart her nytta som sams namn på føremne som vart henta frå utmarka - skogen - . Bork, løv og små kvist.
3. Eg skov i går.
Eg sker i dag.
Men i morgo skal eg skåvå.
4. At skav var nytta her, hugsar eg frå mi barndomstid. Vi kalla det skav, og det var berre til hjelp i vanskelege år.
5. Av dei treslag som veks her, var det rogn og asp som var dei vanlege til skav. Av desse var rogn den beste. Fin fjerrbork kunne nok brukast,

men meire sjelden. Hegg mest som småkvist.

6. Kvi.

7. Kvi, eit slikt rim kjemmer vi ikkje her.

8. Det var mest kvi som fekk skar; men
og geit og sau. Skauet vart blanda sa-
man med anna „raskefjör“, som høi-
grö frå lemmen; frisk tang, samt
agner og småhalm.

Skar av older var like brukt, - dyra vit-
te ikkje eie det.

9. Det vart sagt at det vart meire römme
når kyrne fekk skar, men om dette
var „berre kvi“ veit ein ikkje. Der-
imot veit ein med visse å kenne
segja at skar av asp sette ein „beisk“
smak på både römme og melk.

10. Kins erud kenne ein nok dre til skogs,
for å hente stranger av rogn, asp og selje
til skaving, men samstundes fekk ein
og ved til huse.

Skavveden - som var av smågran -
vart riktignok avpussa borken, men
det var ikkje vanleg at denne vart nyt-
ta til fjör.

11. Noko sers nemning har ein ikkje hørt.

12. Skavved.

13. Gjenningsordet „marka“ kjemmer ein ikkje.
Derimot sa ein: „å sanker fjör“, å „la
lauv“, eller å „rappa lauv“.

14. Skavveden vart henta frå skogen på
den tid når skauet hengtles til krea-
turrene; og dette var jo om vinteren
eller om våren. At henting av skavved
skulle vere særleg svert og hardt arbeid

har ein ikkje hørt, og heller ikkje at karfolka skulle i skogen på gassande hjarte og hente skav på langfredag.

15. Her heime heldt dei til inne i skova når det var kaldt ute. Tellers var dei i vedskjulet eller i fjøset.

16. Reidskapen dei nytta til å skave med, var enten „bandkniv“ eller alom. tollekniv. Bandkniven - som hadde handtak på begge ender vart nytta til lange stranger, mens tollekniven vart nytta til korte kjipper eller lomper. Disse kjipper var kappet i passende vedlengde for å legge i ovnen eller på gruva. Disse kjippene kaldtes „skjevilla“.

17. Har ikkje hørt eller sett, at dei på desse kanter nytta særskilde innretningar ved skavinga, slik som nevnt i spørsmål. Men det er ikkje utruelig at dei lange strangane vart lagt på eit par krakkar, når skavinga skulle saka til og at skavaren satte seg på dei.

18. Hverken skarvja eller skarvat har ein hørt omtala i samkvær med dette.

19. Når dei, som her brukar tollekniven til å skave med, har man kjippen i den eine handa og kniven i den andre. Annerleis blir det når ein skal ha borken av langre stranger. Etter at strangene var lagt i passe høgd, sette ein seg overskrens på strangen og med begge hendene brukte ein bandkniven.

20. Lange stranger ^{kaldtes} skarved. De korte „skjevilla“.

21. Borken, som var nokrá stútt, kaldtes skav.
22. Det var berre av forholdsvís túnnu te ein tok skav. Pá store stokkar var borken for grov og hard. Lúngde pá strangane var sá ymse, men svært ofte var dei kappa í vanleg breidd vedlúngde.
23. Skjeppane var kalla „skjevilla“. Fein „skjevill“. Fleire „skjevilla“. Andre namn hórte ein ikkje.
24. Skavet mátte helst vera túnt og ikkje langt. Det var heile borken inn til brett som vart teke.
25. Skjevillan vart nytta til ved í kakkelovnen og pá grúva — til opvarming líkvel som til bakkstevd. Disse skjevillar vart gjernest stable op í vedskúlet til tórk, og det seigst at det vart mykje god ved.
26. Her nyttar ein ikkje skav lenger. Det er vel no 50-60 ár síð det var brúkt.

Olaf E. Ehnar.